

Eugeniusz Brzuska

Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży jako środowisko wychowawcze

---

Łódzkie Studia Teologiczne 10, 209-219

2001

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. EUGENIUSZ BRZUSKA
Łódź

KATOLICKIE STOWARZYSZENIE MŁODZIEŻY JAKO ŚRODOWISKO WYCHOWAWCZE

Dziś wielkim wyzwaniem wychowawczym staje się oddziaływanie wychowawcze, które przekształcałoby środowisko, w którym młody człowiek żyje, na takie, które miałyby walory wychowawcze. Oczywiście nie mamy tu na myśli środowiska naturalnego, ale środowisko wytworzone przez ludzką społeczność. W naukach pedagogicznych istnieje bardzo wiele definicji środowiska wychowawczego¹. Najlepiej z punktu widzenia oddziaływania pedagogicznego ujmuje środowisko wychowawcze J. Pięter. Według niego środowisko wychowawcze to złożony układ powtarzających się lub względnie stałych sytuacji, do których rozwijający się człowiek przystosowuje się w wychowawczym okresie swego życia; to znaczy, pod których wpływem działa i rozwija swoją osobowość. Za podstawowe środowiska wychowawcze uznaje się: rodzinę, szkołę, środowiska lokalne, rówieśnicze, pracownicze i organizacje społeczne².

Rozważając istotę wychowania, przyjmujemy pojęcie środowiska jako tła życiowego wychowanka, które to tło wywiera niezwykle istotny wpływ na kształtowanie się pojęć, postaw, osobowości i poglądów na świat osoby wychowywanej. Z punktu widzenia wychowawczego wpływu na jednostkę, środowisko możemy podzielić na wychowawcze i pedagogiczne. Środowisko wychowawcze jest rozumiane jako tło wychowawcze. Są to wszelkie wpływy na jednostkę przebywającą i żyjącą w środowisku. Pochodzą one z rodziny, sąsiedztwa, ulicy, grup rówieśniczych, pracy, znajomości, mass mediów itp. Wpływ ten jest świadomy lub nieświadomy, jak również dobry lub zły. Kiedy jest zły zasługuje na miano wpływu antypedagogicznego i deprawującego, np. wpływ rówieśników czy obecna w kulturze masowej pornografia. Natomiast środowisko pedagogiczne jest środowiskiem wychowującym w sposób świadomy i zamierzony, np. szkoła. Jest to środowisko tworzone w celach świadomie wychowawczych, które kieruje ku wartościom i ideałom. Inny podział środowiska to podział na środowisko natural-

¹ Por. hasło: *Środowisko wychowawcze*, w: *Encyklopedia pedagogiczna*, Warszawa 1993.

² Por. *Pedagogika społeczna*, red. T. Pilch, I. Lepalczyk, Warszawa 1995, s. 137.

ne, którym jest przyroda ożywiona i nieożywiona, środowisko społeczne: to ludzie, z którymi styka się wychowanek i środowisko kulturowe: to kultura materialna i duchowa, a więc budynki, technika, dzieła sztuki, nauka, oświata, szkolnictwo, duszpasterstwo, mass media. Rozszerzeniem sfery środowiskowej jest rzeczywistość, którą określamy jako środowisko czysto duchowe. Jest to również kultura ze swoim konkretnym kontekstem historycznym, narodowym, społeczno-politycznym, pojęcie bytu, losu i Absolutu, jako tajemnicy i wyzwania. A przede wszystkim Bóg i Jego Łaska³.

W dokumentach społecznej nauki Kościoła nie ma również jednoznacznej definicji środowiska wychowawczego. Dokumenty te mówią przede wszystkim o dziele wychowania, które spoczywa na Kościele powszechnym, w którym Papież pełni rolę pierwszego wychowawcy katolików świeckich. Kościół powszechny jest obecny wszędzie poprzez Kościoły partykularne⁴. W obrębie Kościoła partykularnego podstawowym środowiskiem wychowawczym jest parafia. W jej obrębie działają małe wspólnoty kościelne, do których należą także oddziały parafialne Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży. Także rodzina chrześcijańska, która jest domowym Kościołem, jest naturalnym i podstawowym środowiskiem wychowawczym młodego chrześcijanina. Równie ważnym środowiskiem wychowania chrześcijańskiego są katolickie szkoły i uniwersytety⁵.

O sprawach wychowania mówi się dzisiaj wszędzie i przy każdej okazji. Trudności związane z dziećmi i z młodzieżą sprawiły, że wychowanie staje się jednym z ważniejszych problemów na świecie, jest ono podejmowane jako problem nawet na poziomie poszczególnych rządów i ministerstw, a także przez organizacje międzynarodowe. Dla dzisiejszych czasów charakterystyczne jest to, że teren wychowawczy bardzo się rozszerzył, tak, że wychowanie w zasadzie odnosi się do całego życia. Powiedzenie, że człowiek uczy się przez całe życie nabrało bardzo konkretnego wymiaru. Bardzo często używa się stwierdzenia, że współczesne wychowanie stało się wychowaniem „całozyciowym”⁶.

Zmienia się również charakter wychowania z zupełnie indywidualnego na bardziej grupowe. Nie znaczy to, że rezygnuje się z oddziaływania indywidualnego na wychowanca, ale uważa się, że nie wystarcza dziś wychowanie jednostek, ale musi ono odbywać się w zespołach. Nieraz wychowanie stara się być wychowaniem masowym, wpływać na masy, np. na żołnierzy, a nawet na całe narody, wówczas gdy wychowawczo usiłuje oddziaływać np. Organizacja Narodów Zjednoczonych. W czasach współczesnych istnieje wiele instytucji wychowawczych,

---

³ Por. R. Wroczyński, *O pojmowaniu środowiska i jego konsekwencje dla wychowania*, „Kwartalnik Pedagogiczny” 1960, nr 4, s. 33–36;

⁴ CHL, 61.

⁵ CHL, 62.

⁶ Por. S. Kunowski, *Podstawy współczesnej pedagogiki*, Warszawa 1996, s. 12.

które można uznać w zasadzie za nowe, a które specjalizują się w opiece i wychowaniu człowieka⁷.

Nikt nie polemizuje z tezą, że decydujący wpływ na prawidłowe kształtowanie się procesu wychowania i osobowości dziecka, a później młodego człowieka ma rodzina. Środowisko rodzinne jest głównym ośrodkiem rozwoju osobowości dziecka, później młodego człowieka. W rodzinie kształtuje się jego postawa moralna, a także światopoglądowa. Rodzina jest podstawową grupą społeczną, w której rozwija się umiejętność współżycia między ludźmi. To w niej formowane są postawy społeczne. Rodzina jest wciąż niezastąpioną komórką życia społecznego⁸.

Obowiązek wychowania, który ciąży przede wszystkim na rodzinie, wymaga wsparcia całej społeczności. Obowiązki i prawa wychowawcze ciąży także na państwie. Do zadań państwa należy popieranie wychowania młodzieży. Państwo musi wspomagać rodzinę w procesie wychowania, promować jej prawa i wspierać w wypełnianiu obowiązków, ale także nie może unikać przejmowania obowiązków wychowawczych wynikających z zasady pomocniczości⁹.

Obowiązek wychowawczy należy również do Kościoła, który musi być uznawany przez wszystkich za społeczność zdolną do pełnienia funkcji wychowawczej. Ma on szczególne zadanie wskazywania ludziom drogi zbawienia, a wierzącym udzielania życia Chrystusowego¹⁰.

Parafia, jako część Kościoła powszechnego, zmierza do ukształtowania przekonań, zachowań i postaw zgodnych z systemem wartości chrześcijańskich. Kiedy mówimy o parafii jako o środowisku, odnosimy się do niej w dwojaki sposób. Po pierwsze, parafia jest środowiskiem w sensie społeczności lokalnej, po drugie, jest ona celową organizacją wpływów środowiskowych, czyli środowiskiem wychowawczym. Metodą wychowania specyficzną dla parafii jest łączenie elementów naturalnych i nadprzyrodzonych w oddziaływaniu wychowawczym. Dotyczy to nie tylko wartości moralnych, które są mocno wzbogacane przez wartości nadprzyrodzone, ale także wszystkich wartości, które są przez parafię przekazywane. Parafia, jako środowisko wychowawcze, przedstawia młodzieży zarówno koncepcję doskonałości ewangelicznej i świętości, jak również koncepcję doskonałości osobowej¹¹.

⁷ Specjalizują się one np. w opiece nad małym dzieckiem (żłobek, przedszkole), nad dzieckiem opuszczonym (dom dziecka, dom młodzieży, pogotowie opiekuńcze), nad dzieckiem przestępczym (zakład poprawczy), czy też wychowują dzieci i młodzież poprzez poszerzanie i pogłębianie ich zainteresowań (domy kultury, rozmaite koła i ogniska młodzieżowe).

⁸ Por. H. Smarzyński, *Wychowanie w rodzinie*, Wrocław 1978, s. 8.

⁹ DWCH, 3.

¹⁰ DWCH, 4.

¹¹ Por. J. Majka, *Parafia jako środowisko kształtowania moralności*, w: *Powołanie człowieka*, red. B. Bejze, Poznań–Warszawa 1983, s. 302.

Instytucją wychowawczą, którą często wymienia się zaraz po rodzinie, jest szkoła. Szkoła kształtuje władze umysłowe dzieci i młodzieży, rozwija zdolność wydawania prawidłowych sądów, a także zmysł wartości, wprowadza w dziedzictwo kultury, uczy wzajemnego zrozumienia się, przygotowuje do życia społecznego. Szkoła we wszystkich ucywilizowanych krajach stanowi centrum, wokół którego grupują się wszystkie wysiłki wychowawcze¹².

Szkoła jest jedyną instytucją, w której z urzędu występuje społeczność dwupokoleniowa, to jest uczniowie i nauczyciele. W szkole układ instytucjonalny decyduje o wszystkim. Szkoła jest zarazem układem instytucjonalnym i społecznym. Układ ten decyduje o klimacie i charakterze środowiska społeczno-wychowawczego szkoły. Wychowanie instytucjonalne, które proponuje szkoła, oparte jest na systemie norm, które powodują, że wychowanek zmuszony jest do odnajdywania siebie w ramach formalnych, które uniformizują jego życie osobiste. Dlatego też ciągle mówi się o potrzebie takich zmian, które zapewniłyby uczniom podmiotowość¹³.

Młody człowiek we współczesnej rzeczywistości poszukuje często poza szkołą środowiska, które zapewniłoby mu podmiotowość i dało szansę pogłębionego rozwoju. Taką możliwość stwarza organizacja lub stowarzyszenie społeczne zakorzenione w środowisku lokalnym. Organizacje i stowarzyszenia społeczne są wymieniane z reguły na trzecim miejscu jako kolejne instytucje wychowawcze. Przez organizację lub stowarzyszenie społeczne rozumie się grupę dorosłych lub młodzieży mającą określoną, własną strukturę organizacyjną. Członkowie takiej grupy podejmują wspólne zadania statutowe i podporządkowują się obowiązującym normom postępowania. Przynależność do takiej grupy ma charakter dobrowolny. Organizacje i stowarzyszenia społeczne spełniają wiele rozmaitych funkcji. Wśród nich są trzy podstawowe. Pierwszą jest funkcja afiliacyjna, oparta na zasadzie „sąsiedztwa z wyboru”. Drugą jest funkcja integracyjna, stowarzyszenia bowiem stanowią dla jednostki pomost między rodziną i społecznością lokalną z jednej strony a narodem i wspólnotą ogólnoludzką z drugiej. Trzecią stanowi funkcja ekspresyjna, stowarzyszenie daje bowiem jednostce możliwości wyrażenia przeżyć i upodobań. Rola stowarzyszeń społecznych polega na wspomaganiu wszechstronnego rozwoju jednostki, wdrażaniu człowieka do pełnienia ról społecznych i zawodowych, wzbogacaniu sfer życia i aktywności jednostki, upowszechnianiu wiedzy, kształtowaniu postaw oraz rozwijaniu i urzeczywistnianiu idei demokracji. Funkcja opiekuńczo-wychowawcza organizacji i stowarzyszeń przejawia się w celowej i planowej działalności ukierunkowanej na kształtowanie określonych cech osobowości dzieci i młodzieży oraz optymalne zaspokajanie ich potrzeb. Funkcja założona to zamierzone, intencjonalne skutki tej działalności,

---

¹² DWCH, 5.

¹³ Por. J. Radziewicz, *Środowisko społeczno-wychowawcze szkoły*, w: *Pedagogika społeczna...*, s. 187.

zazwyczaj wyrażane w formie zestawu celów i zadań, funkcja zaś rzeczywista, to coś więcej niż cele i zadania wyartykułowane i świadomie realizowane przez daną organizację lub stowarzyszenie. Są to bowiem także efekty niezamierzone i często nie uświadamiane przez organizację. Organizacje i stowarzyszenia uczestniczą w realizacji celów i zadań w dziedzinie wychowania, jakie stają przed środowiskiem lokalnym jako środowiskiem wychowawczym. Pożądane dziedziny aktywności związane z realizacją celów wychowania to: nauka, aktywność kreatywna, rekreacyjna, społecznie użyteczna oraz o charakterze opiekuńczym. Funkcja integracyjna organizacji i stowarzyszeń społecznych jest związana z kształtowaniem środowiska wychowawczego w rejonie zamieszkania¹⁴.

Sobór Watykański II w sposób szczególny zaakcentował to, że wierni mają prawo i obowiązek tworzenia zrzeseń katolickich w różnych celach. Może nim być osobiste uświęcenie się, czy też działalność ewangelizacyjna lub przeobrażanie porządku doczesnego. Kościół docenia stowarzyszenia katolickie jako te, które niosą pomoc swoim członkom i odpowiednio przygotowują ich do spełniania rozmaitych dzieł apostołatu. Zorganizowane apostołstwo ludzi młodych jest niezbędnym elementem krajobrazu współczesnego Kościoła¹⁵.

Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim Soboru Watykańskiego II mówi: „W szczególny sposób obowiązek wychowawczy należy do Kościoła nie tylko dlatego, że winno się go uznać również za społeczność ludzką zdolną do pełnienia funkcji wychowawczej, lecz nade wszystko dlatego, że ma on zadanie wskazywania wszystkim ludziom drogi zbawienia, a wierzącym udzielania życia Chrystusowego i wspomagania ich ustawiczną opieką, aby mogli osiągnąć pełnię tego życia. Tym więc swoim dzieciom obowiązany jest Kościół jako Matka dawać takie wychowanie, dzięki któremu całe ich życie byłoby przepojone duchem Chrystusowym, równocześnie zaś udzielać swej pomocy wszystkim ludziom do zdobywania pełnej doskonałości ludzkiej osoby, do dobra również ziemskiej społeczności i w budowaniu świata bardziej ludzkiego”¹⁶.

Kościół, wypełniając powierzoną Mu przez Chrystusa misję, w szczególny sposób troszczy się o młodzież. Zawsze podejmował działalność duszpasterską i wychowawczą wśród młodzieży, aby pomóc młodym ludziom w osiągnięciu dojrzałości ludzkiej i doskonałości chrześcijańskiej. W historii Kościoła istniały różne stowarzyszenia, bractwa i organizacje, które powstawały i działały, odpowiadając na różnorakie potrzeby wiernych świeckich Kościoła. Takimi były: szeroko rozpowszechniony Trzeci Zakon św. Franciszka, Sodaliczka Mariańska czy później Akcja Katolicka. Ugrupowania te oddziaływały na młodzież przez podejmowanie

¹⁴ Por. M. Winiarski, *Funkcje organizacji i stowarzyszeń społecznych w środowisku lokalnym*, w: *Pedagogika społeczna...*, s. 195.

¹⁵ DWCH, 3.

¹⁶ Tamże.

wychowawczych zadań Kościoła i kształtowanie wśród młodzieży postaw religijnych i moralnych.

Polskie reformy wpisały się w zjawisko kryzysów i przemian, które dotyczą całej cywilizacji północnoatlantyckiej. Dlatego też aktualna sytuacja Polski charakteryzuje się polską specyfiką z jednoczesnym odzwierciedleniem przemian cywilizacyjnych świata zachodniego. W naszym kraju, podobnie jak w pozostałych krajach charakteryzujących się demokracją i pluralizmem, zauważalny jest społeczny problem wychowania i kształtowania postaw młodzieży. Problem ten często jest nazywany „kwestią młodzieżową” współczesnych społeczeństw. Dziś młody człowiek musi się zmierzyć z dwiema grupami problemów. Pierwszą grupę stanowią trudności nieodłącznie związane z okresem młodości, niezależnie od czasów, w których młody człowiek żyje. Są to dylematy związane z dojrzewaniem i z szukaniem odpowiedzi na pytania dotyczące siebie samego, świata wokół i miejsca młodego człowieka w tym świecie, w którym przyszło mu żyć. Druga grupa to nowe problemy związane ze współczesną rzeczywistością przemian społecznych i kulturowych¹⁷.

W ostatnich czasach zjawisko zrzeszania się młodych mocno się nasiliło. Równocześnie widoczny jest także pluralizm tego zjawiska. Dlatego też można stwierdzić, że cechą charakterystyczną obecnych czasów, obok przemian i nowych problemów, związanych zwłaszcza z wychowaniem młodego pokolenia, czyli obok „kwestii młodzieżowej”, jest „kwestia” miejsca młodego laikatu we współczesnym Kościele. Dzisiejsze czasy są również nazywane czasami laikatu w Kościele. Charakteryzują się one bowiem bardzo rozwiniętą infrastrukturą zrzeszeń katolickich, które są obecne także i w polskim Kościele¹⁸.

Jednym z przedsięwzięć duszpasterskich Kościoła we współczesnej sytuacji w Polsce jest reaktywowanie stowarzyszeń katolickich, w tym Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży¹⁹ (skrót KSM lub Stowarzyszenie), które wskrzeszone do życia przez Konferencję Episkopatu Polski w 1990 r. wpisuje się w ten kontekst dzisiejszych czasów jako stowarzyszenie kościelne i przedstawia swoją propozycję wychowawczą dla współczesnego pokolenia młodych Polaków i katolików. KSM jest, z jednej strony, czymś nowym w polskim Kościele i w kraju, a z drugiej strony, ma bardzo bogatą tradycję swojej działalności w Polsce okresu międzywojennego. W swych korzeniach nawiązuje także do bogatej tradycji działalności stowarzyszeń katolickich, które funkcjonowały w polskim Kościele przed wojną, a także w Kościołach Europy Zachodniej. Działały one w ramach Akcji Katolickiej, ale ich początki są jeszcze wcześniejsze. Dysponując tym dziedzictwem, w nowej sytuacji społecznej i kulturowej, KSM podejmuje na nowo pracę

¹⁷ Por. H. Skorowski, *Być chrześcijaninem i obywatelem dziś*, Warszawa 1994, s. 11.

¹⁸ Por. *Rozmowy o Akcji Katolickiej, Wywiady z Księdzem Biskupem Piotrem Jareckim Krajowym Asystentem Kościelnym Akcji Katolickiej w Polsce*, Warszawa 1997, s. 7.

¹⁹ Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży reaktywował Episkopat Polski 2 maja 1990 r.; por. *Statut Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży*, Kraków 1993, s. 2.

wśród polskiej młodzieży. KSM, nawiązując twórczo do przeszłości, a wyzwania przyszłości odczytując w kontekście znaków czasu, widząc potrzeby duszpasterskie Kościoła i problemy wychowawcze we współczesnej Polsce, pragnie swoją działalnością wdrożyć w życie chrześcijańskie i obywatelskie ideały wśród młodych Polaków, stając się w ten sposób środowiskiem wychowania chrześcijańskiego i obywatelskiego²⁰.

KSM rozwija swoją działalność przede wszystkim w parafiach. Oddziały parafialne starają się spełniać rolę integrującą wszystkie środowiska młodzieżowe, które działają na terenie parafii. Czynią to przez podejmowanie wspólnych inicjatyw, lub też przez wyłanianie ze swoich szeregów członków, którzy tworzą później parafię. Może to być na przykład działalność liturgiczna, czy też teatralna albo sportowa przy parafii²¹.

Stowarzyszenie zawsze podejmuje współpracę z rodzinami swoich członków. Jak to ujęto wyżej, dziś wszyscy są zgodni, że rodzina jest podstawowym środowiskiem wychowawczym i współpraca z rodzinami członków KSM jest w Stowarzyszeniu uznawana za priorytet. Organizowane są spotkania i rozmaite formy współpracy z rodzicami i rodzeństwem stowarzyszonych członków organizacji tak, aby całe rodziny wspierały zarówno poszczególnych członków KSM w ich działalności, jak też całe Stowarzyszenie²².

KSM nawiązuje także współpracę z innymi organizacjami. Jest to współpraca zarówno na poziomie środowiska lokalnego, jak też na poziomie ogólnopolskim i kontynentalnym, są organizacje charytatywne, sportowe, wychowawcze. W tej współpracy starają się, z jednej strony, nie stracić swojej tożsamości, a z drugiej, dbają o to, aby współpraca była owocna i służyła dobru wspólnemu pomocą w wychowaniu i kształtowaniu postaw młodzieży²³.

KSM, prowadząc pracę wychowawczą wśród młodzieży katolickiej, jest środowiskiem wychowania chrześcijańskiego i obywatelskiego. Czyni to poprzez stwarzanie atmosfery mobilizującej do pracy nad sobą i do kształtowania osobowości młodych katolików i obywateli, jak również przez organizowanie życia młodzieżowego, możliwie różnych jego dziedzin. Troszczy się o odpowiedni poziom życia towarzyskiego młodzieży, przez wypełnienie jej czasu wolnego swymi zajęciami²⁴.

²⁰ Por. *Podręcznik KSM*, red. A. Sołtysik, Kraków 1999, s. 47.

²¹ Por. Okólnik nr 12 Prezydium Krajowej Rady Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży, 10 czerwca 1998 r., s. 1.

²² Por. J. Zimny, *Duchowość kandydata*, Przemyśl 1997, s. 19.

²³ Przykładem może być chociażby współpraca Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży Archidiecezji Łódzkiej z *Caritas* Archidiecezji Łódzkiej, czy też współpraca z organizacjami młodzieżowymi: francuską JOC czy niemiecką BDKJ. Więcej na ten temat por. Prezydium Krajowej Rady Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży, Okólnik nr 11, 27 kwietnia 1998 r., s. 1.

²⁴ Por. *Statut KSM*, s. 6.

Stowarzyszenie stara się działać korelacyjnie z innymi środowiskami wychowawczymi. Formatorzy KSM zdają sobie sprawę, że młody człowiek najpełniej wzrasta w rodzinie i że rodzina jest pierwszym środowiskiem wychowawczym młodego człowieka, dlatego też nakładany jest na członków obowiązek przybliżenia rodzicom obrazu Stowarzyszenia, aby mogli oni lepiej zrozumieć chęć wstąpienia ich syna czy córki do KSM²⁵.

KSM, wytwarzając sobie właściwe środowisko wychowawcze, łączy się w swej działalności wychowawczej nie tylko z rodziną, ale także z innymi środowiskami wychowawczymi. Jest to przede wszystkim parafia, która jest środowiskiem wychowawczym Kościoła partykularnego i która w swej wspólnocie gromadzi wszystkie zrzeszenia katolików świeckich. Każdy oddział KSM podejmuje swe działania przede wszystkim w ramach parafii i w oparciu o nią²⁶.

KSM współdziała także ze szkolnym środowiskiem wychowawczym. Poprzez pomoc we wszechstronnym rozwoju swoich członków, poprzez mobilizację do pracy nad sobą, poprzez wychowanie do odpowiedzialności i sumienności, współpracuje z programem wychowawczym szkoły.²⁷ Stowarzyszenie może także istnieć na terenie szkoły. Nosi wtedy nazwę szkolnego koła KSM i współpracuje z dyrekcją, gronem pedagogicznym i samorządem uczniowskim, stara się mobilizować młodzież do jak najlepszego spełniania obowiązków szkolnych²⁸.

KSM ma swoją bogatą historię i tradycję i trudno jest zrozumieć istotę KSM-u, jeżeli nie pozna się jej przeszłości. Historia Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży swymi korzeniami sięga czasów zaborów. Kiedy w okresie międzywojennym Kościół w Polsce rozpoczął tworzenie struktur Akcji Katolickiej, KSM stało się nieodłączną częścią Akcji Katolickiej w Polsce. Dziś natomiast najistotniejsze wydaje się to, że KSM jest stowarzyszeniem. Stowarzyszenia istnieją w Kościele obok grup, wspólnot i ruchów. Ich cechą charakterystyczną jest to, iż muszą one mieć swój statut i strukturę organizacyjną, w przeciwieństwie do wspólnot i ruchów. Adhortacja posynodalna Jana Pawła II *Christifideles laici* mówi o różnych formach zrzeszonego uczestnictwa ludzi świeckich w życiu Kościoła i wymienia cztery formy zrzeszania się katolików. Są to: stowarzyszenia, grupy, wspólnoty i ruchy. O różnicy między nimi decyduje stopień nasycenia organizacyjnego. Najbardziej nasycone organizacyjnie są stowarzyszenia, które mają swój statut, osobowość prawną kościelną i cywilną²⁹. Istotę KSM określa kilka cech. Jest stowarzyszeniem kościelnym w sensie prawnym i teologicznym. W sensie prawa kościelnego KSM działa zgodnie z literą Kodek-

---

²⁵ Por. J. Zimny, dz. cyt., s. 19.

²⁶ Por. tamże, s. 20.

²⁷ Por. *Statut KSM*, s. 6.

²⁸ Por. *Podręcznik KSM*, s. 71.

²⁹ Osobowość prawną kościelną Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży uzyskało 10 października 1990 r. na mocy dekretu Episkopatu Polski, osobowość prawną cywilną 30 czerwca 1993 r., rozporządzeniem Ministra – Szefa Urzędu Rady Ministrów, por. *Statut KSM*, s. 3.

su prawa kanonicznego i z nadania Episkopatu Polski. Natomiast teologiczną definicję stowarzyszenia kościelnego określa adhortacja *Christifideles laici*. KSM spełnia jej warunki. Kolejną cechą stowarzyszenia jest jego świecki charakter. KSM jest organizacją młodzieżową świecką, w której młodzi świeccy pełniący rozmaite funkcje wynikające ze statutu³⁰.

Celem Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży jest wychowanie młodych ludzi na dojrzałych chrześcijan i odpowiedzialnych obywateli. Postawa chrześcijańskiej dojrzałości wyraża się przede wszystkim poprzez to, że człowiek swoim życiem daje świadectwo wiary i miłości. Chrześcijańskie świadectwo powinno wyrażać się także w obywatelskiej odpowiedzialności, świadomości swych obowiązków wobec państwa. U wielu młodych ludzi obserwuje się biernie spojrzenie na rzeczywistość. Szczególnie dotyczy to sfery społeczno-politycznej. Różne czynniki złożyły się na to, że liczny odsetek młodych ludzi pozostaje bierny wobec problemów społecznych i politycznych ich kraju i środowiska. Problem ten dotyczy także młodzieży wierzącej i praktykującej. Często dotyczy on także młodzieży zaangażowanej w rozmaite organizacje i ruchy działające w ramach Kościoła katolickiego. Na pewno system komunistyczny, który separował Kościół od spraw świata, przyczynił się do tego, że obecnie wielu młodych ludzi nie potrafi postawić znaku ciągłości między postawą chrześcijańską a postawą obywatelską. KSM jest środowiskiem wychowującym młodych ludzi, którzy swoją chrześcijańską dojrzałość rozumieją jako aktywne uczestnictwo nie tylko w samej religijnej misji Kościoła, ale także jako rozpowszechnianie katolickich zasad i wartości we wszystkich dziedzinach życia, a szczególnie w życiu społecznym i politycznym. Każdy chrześcijanin, jako obywatel, zobowiązany jest do miłości swojej ojczyzny i do bycia człowiekiem sprawiedliwym. Powinien także przejawiać postawę solidarności. Ważnym problemem jest umiejętność korzystania z wolności. KSM wychowuje swych członków na dojrzałych obywateli, którzy umieją korzystać z wolności w sposób mądry. To patriotyzm, sprawiedliwość, solidarność i wolność są postawami, które są niezbędne przy chrześcijańskim zaangażowaniu w życie polityczne i społeczne³¹.

Obecny czas jest dla Polski okresem głębokich przemian. Polegają one nie tylko na transformacji gospodarczej i na tym, co widać na pierwszy rzut oka na ulicy. Jesteśmy świadkami przemian dotyczących zarówno całego społeczeństwa, jak i poszczególnych jednostek ludzkich. Miniony okres był w historii Polski okresem zniewolenia, fikcji i zakłamania. Obecnie Polska szuka na nowo swojej tożsamości, swojego miejsca w wolnym świecie i swojej twarzy nowoczesnego społeczeństwa. Nowym wyzwaniem, wobec którego staje polski Kościół, jest duch nowych czasów, który jest określany jako pluralizm społeczny. Na Zachodzie od dziesiątków lat jest on już faktem. W Polsce natomiast jest także rzeczy-

³⁰ CHL, 15.

³¹ Por. H. Skorowski, dz. cyt., s. 8.

wistością społeczną, która coraz głębiej przenika i ogarnia umysły Polaków. Ta nowa sytuacja rzuca nowe wyzwanie Kościołowi. Największym wyzywaniem dla Kościoła jest idąca w parze wraz z pluralizmem laicyzacja, która nieco może wolniej niż na Zachodzie, ale również i w naszym kraju zaczyna przejawiać tendencję postępującą³².

Kościół polski, wraz ze wszystkimi swoimi grupami, wspólnotami i stowarzyszeniami, znów dowodzi, że tak jak w poprzednim okresie, tak i dziś, sprawy narodu leżą mu na sercu i że każdy człowiek żyjący w tym kraju, a przede wszystkim człowiek młody, jest jego drogą. Podejmuje dzieło nowej ewangelizacji w nowej sytuacji. Staje dziś przed poważnymi problemami społecznymi, które są związane nie tylko z nowym duchem czasów, ale także z tymi, które są pozostałością czasów minionych. Do tych drugich można zaliczyć: ideologiczne, a nawet wprost polityczne spojrzenie na Kościół, jako na partię polityczną, traktowanie postawy religijnej jako prywatnej, rozdwojenie jaźni społecznej, czy tzw. szukanie winnego wokół siebie³³.

W Kościele od wieków działały różnorodne bractwa, towarzystwa, sodalicje, ruchy i stowarzyszenia. Ich rola była zawsze nie do przecenienia. Po Soborze Watykańskim II nastąpił dynamiczny rozwój wszelkich stowarzyszeń i ruchów w Kościele. Ten nowy dynamizm określany jest jako wiosna Kościoła. Dotyczy to także Kościoła w Polsce. Dziś działa w polskim Kościele ponad 150 ruchów i stowarzyszeń. Jako ich uczestnicy deklaruje się ponad 4% Polaków. Stowarzyszenia są postrzegane jako zapewniające największą stabilność swojej działalności. Przywiązują dużą wagę do sprawy religijnego wychowania swoich członków. Dzięki swej organizacji mogą zapewnić wyjątkową skuteczność w osiągnięciu apostołskich celów Kościoła³⁴.

KSM swymi korzeniami sięga czasów przedwojennych. W ramach działalności Akcji Katolickiej działały wówczas dwa stowarzyszenia młodzieżowe – Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży Męskiej i Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży Żeńskiej. Oba stowarzyszenia młodzieżowe stanowiły integralną część Akcji Katolickiej. Wybuch wojny przerwał działalność stowarzyszeń. Po zakończeniu wojny ich działalność została zakazana przez władze komunistyczne. Dopiero po 1989 r. możliwe stało się reaktywowanie działalności młodzieżowego stowarzyszenia katolickiego zgodnej z dawnymi ideałami, a jednocześnie dostosowującego się do obecnej sytuacji, co także od początku rzutowało i rzutuje na powstawanie, specyfikę i działalność KSM, który 10 października 1990 r., dekretem Konferencji Episkopatu Polski, został erygowany jako organizacja ogólnopolska³⁵.

³² Por. R. Kamiński, *Duszpasterstwo w społeczeństwie pluralistycznym*, Lublin 1997, s. 10.

³³ Por. T. Halik, *Między lękiem a dojrzałością*, „W drodze” 1998, nr 2, s. 6.

³⁴ Por. A. Petrowa-Wasilewicz, *Leksykon ruchów i stowarzyszeń w Kościele*, Warszawa 2000, s. 9.

³⁵ Por. *Podręcznik KSM*, s. 28.

Zarówno ten rys historyczny, jak i obecne zadania, które wyznacza sobie KSM, mają zasadniczy wpływ na odpowiedź na pytanie, jakie stawia sobie samo Stowarzyszenie, a dotyczy ono także innych ruchów i stowarzyszeń we współczesnym Kościele: co wnoszą ruchy, wspólnoty i stowarzyszenia katolickie w życie Kościoła i społeczeństwa? Papińska ahortacja *Christifideles laici*, mówiąc o różnych formach zorganizowanego uczestnictwa ludzi świeckich w Kościele, wymienia 4 rodzaje katolickich zrzeszeń: stowarzyszenia, grupy, wspólnoty i ruchy. W dokumencie tym przez stowarzyszenia rozumie się organizacje katolickie, działające na podstawie zatwierdzonych przez władzę kościelną statutów, z uwzględnieniem form działania typu organizacyjnego³⁶.

Oryginalność KSM polega na tym, że dzięki swej organizacji oraz formacji jest w stanie zarówno zapewnić osiągnięcie celów apostoelskich w Kościele, jak i stać się środowiskiem wychowania religijnego i obywatelskiego młodzieży. W swoich ideach, zadaniach i sposobach działania kontynuuje ono tradycje Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży Męskiej i Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży Żeńskiej. Przede wszystkim jednak uwzględnia ono potrzeby obecnej katolickiej młodzieży polskiej. Pierwszy rozdział pracy ukazuje również miejsce KSM w Kościele. Temat ten pozostaje otwarty, ze względu na to, że KSM jest z jednej strony kontynuatorem działań i formacji Akcji Katolickiej, a z drugiej współcześnie działa niezależnie od Akcji Katolickiej. Ta niezależność wynika stąd, że KSM zostało reaktywowane wcześniej niż Akcja Katolicka. Dlatego też różnice i podobieństwa między współczesną Akcją Katolicką a KSM są nadal sprawą otwartą³⁷.

---

³⁶ CHL 29.

³⁷ Por. A. Petrowa-Wasilewicz, dz. cyt., s. 238.